

Selahaddin Eyyûbi

Abdul Rahman Azzam, Çev. Pınar Arpaçay

İstanbul, Alfa yayınları, 2015, 326 Sayfa, ISBN: 978-605-106-995-1

Ayşe ÇEKİÇ*

Selahaddin Eyyûbî ölümünün üzerinden sekiz asırdan fazla zaman geçmesine rağmen hala güncelliğini koruyan ve üzerinde düşünülüp kalem oynatılan tarihi bir şahsiyettir. Bugünden baktığımızda Ortaçağın insanı ve aynı zamanda bir devlet adamı olan Selahaddin'i anlamak için dönemin ruhunu kavramamız elzemdir. Zira Oscar Wilde'nin de dediği gibi “*bir insanın hayatında esas olan şey ne yaptığı değil etrafında gelişen efsanedir*” (s.9). Buradan hareketle

Selahaddin Eyyûbî'yi düşündüğümüzde geçen yüzyıllar bize onun esas kimliğini mi yoksa gerçeklikten biraz uzak ama asıl tarihe de bağlantılı olan yanını mı göstermektedir bunu sorgulamalıyız; bunu yaparken de tarihin bir beşeri bilim olmasından kaynaklı olan düşünsel sapma payını daima göz önünde bulundurmalıyız. Bu fikri elde ettiğimde şimdi sizlere tanıtıyor olduğum kitabı bitirmiş bulunmaktaydım.

Azzam'ın Selahaddin Eyyûbî üzerine kaleme aldığı biyografisi kısmen diğer Selahaddin biyografilerinden farklılık arz etmektedir. Azzam Selahaddin'in hayatını kaleme alırken onu bir

* Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, aaysecekcic@gmail.com- Araştırmacı, TÜBİTAK BİDEB 2211-A Doktora Burs Programı kapsamında desteklenmektedir.

mirasın takipçisi olarak düşünür. Bu miras Sünnî İslam algısıdır. Konuya dair mantık silsilesi şöyledir: Selçukluların Abbâsîlerî, Büveyhî baskısından kurtarıldıktan sonra halifeden onaylı sultan olma imajı yeni bir uyanışın başlamasına sebebiyet verdi. Bu Sünnî uyanış Şîî Fâtımîlerin Abbâsîlere karşı meydan okuduğu 11. Yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşti. Daha sonra bu Sünnî doktrine uyanış Nizamiye medreseleri kanalıyla öğretilmeye başlandı. Sünnî İslam'ın devlet eli uygulanma ve temsil edilme düsturu Selçuklu siyasetinin merkezinde yer almaktaydı ve Selçuklular bu düsturu rahle-i tedrisinden geçen hanedanlara da öğretmeyi başardı. Cihad üzerine kurulu ve medreseler yoluyla destekli bu Sünnî uyanış Selahaddin Eyyubi'ye selefi Zengî hanedanlığından tevarüs etmiş meşru bir söyleme dönüştüğünde Eyyübî ailesi Selçuklu mirasına sahip çıkmış gözükmekteydi. Selahaddin Eyyübî Sünnî uyanış algısını toplum nezdinde Haçlılara karşı İslam birliğini savunucu bir lider vasfıyla oluşturmuştur. Selahaddin bu söylemi Haçlılara karşı savaş meydanında kullanmanın yanında; devlet merkezi Mısır'da Sünnî İslam'ın yerleşmesi adına medreseler inşa ettirirken de kullanmıştır.

Selahaddin Eyyübî Mısır'da yönetimi ele geçirdikten sonra asıl odaklandığı nokta Suriye ve Mısır'ın siyaseten birleştirilmesi olmuştur. 1174 yılında Dımaşk sultanı Nureddin Mahmud Zengî'nin ölümü Selahaddin için önemli bir fırsat yaratmıştır. Haçlılar 11. Yüzyılın sonunda Kudüs, Urfa, Antakya ve Trablus'ta Latin devletleri kurmuşlardı. Bu sebepten Suriye ve Mısır'ın birleştirilmesi konusu Selahaddin için büyük önem arz etmekteydi. Nureddin Mahmud Zengî ölünce Selahaddin Eyyübî zaman zaman iç sorunlar zaman zaman da Haçlılarla savaşsa da Suriye'de hâkim konuma gelmek için kesif bir mücadele vermek zorunda kalacaktır. Önce Dımaşk'ı ardından Halep ile Musul'u ele geçirdiğinde Nureddin Mahmud'un ölümü üzerinden tam tamına 12 yıl geçmiş bulunuyordu. Ama Selahaddin bu süre zarfında asla yılgınlığa kapılmadan ve olabildiğince ılımlı bir politikayla Suriye topraklarını Mısır yönetimi altında birleştirmeyi başarmıştır.

Suriye ve Mısır birlikteliği Nureddin Mahmud'un büyük idealiydi ve şimdi bunu Selahaddin Eyyübî başarmıştı. Artık devamlı surette söyleme döktüğü "cihad"ı yapabilecek muazzam ölçüde bir orduya sahipti. Mısır, Dımaşk, Halep, el-Cezîre ve Musul'un askerleri emrine amade idi. 1187 Hittîn savaşı Selahaddin Eyyubi'nin İslam dünyasında kalıcı bir ad bırakmasına vesile oldu. Hittîn öylesine önemli bir zaferdir ki: Avrupalıların doğu topraklarına yaptığı Haçlı seferlerinin çıkış sloganı olan Kudüs'ü Müslümanlardan kurtarma seferlerini yeniden başa sarmıştır. Zira III. Haçlı seferinde Avrupa'dan üç büyük imparatorun-Almanya/Fransa ve İngiltere- Kudüs'ü kurtarma arzusuyla geldiği aşikârdır. Bu seferde başarılı olunamasa da bundan sonraki seferler de Kudüs'ü kurtarma fikri üzerine inşa edilecektir. Ve Avrupa dünyasının zihninde Selahaddin Eyyübî Kudüs'ü İslam dünyasına geri kazandırdığı için silinmez (*bazen centilmen, biraz korkutucu ve çoğunlukla sevilmeyen*) bir yer edinecektir.

Azzam, Selahaddin'in siyasi ve askeri tarihini anlatırken Selahaddin'in akıl danışmanı Kadı Fadıl'ın önemine daima vurgu yapmaktadır. Bu vurgu Selahaddin'in yanı başında bulunan ve daima sözü

geçen bir devlet adamının niteliksel kimliğine de işaret etmektedir. Nihayetinde Kadı Fadıl bir din adamıydı ve cihad noktasında Selahaddin'i eleştirmekten de geri durmuyordu.

Azzam'ın eseri anlamlı bir önsöz, on beş bölüm, kaynakça, dizin ve dönemin Arapça kaynakları üzerine oldukça özet bir değerlendirmeden oluşmaktadır. Bir tarihi biyografi niteliğinde kaleme alınan eserde incelikli diplomasi ağlarının Abbâsî-Eyyûbî; Eyyûbî-Zengî; Haçlı-Eyyûbî ilişkileri çerçevesinde nitelikli değerlendirmesi, dönemin anlaşılması açısından eserin değerini bir kat daha arttırıcı özelliğe sahiptir. Sonuç olarak Azzam'ın eseri, Selahaddin dönemini Sünnî İslam çizgisinin kurgulanmaya çalışıldığı bir dönem olarak örneklendirmeler bağlamında ele almaktadır. Bunu yaparken zaman zaman Selahaddin Eyyûbî'nin zihin dünyasındaki denklemleri ve bürokrasi kanadının Selahaddin'in uygulamaya çalıştığı siyaset hakkındaki görüşlerini/eleştirilerini de yansıtmaktadır.